

ת ר צ ה ק ל מ ן

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

- א. פתיחה
- ב. קבוצה ראשונה: הלכות של היתר
- ג. קבוצה שנייה: מעשים שיש בהם קרבה
- ד. סיכום

א. פתיחה

השיח השגור בעניין ההלכות הנוגעות לתקופה שבה בני זוג אסורים זה בזה - המכונות "דיני הרחקות" - מצייר אותן כהלכות שמטרתן למנוע מגע ישיר וקיום קשרי זוגיות או אישות.¹ לעיתים, נלווית לטענה זו טענה נוספת שלפיה האופן שבו נתפס הקשר הזוגי על ידי חז"ל, ועל ידי חכמי ישראל לאורך הדורות, הוא כקשר שההיבט המיני הוא המרכזי בו - באופן שהשתנה בימינו.²

הטענה המרכזית במאמר זה היא שהלכות הרחקות אינן עשויות מקשה אחת. אבקש לחלק את ההלכות שבשולחן ערוך, יורה דעה (סימן קצה, ובמקורות שעליהם הוא מתבסס) לשלוש קבוצות שונות במהותן. בראשית דבריי אעסוק בהלכות שמטרתן

* גרסה ראשונית של מאמר זה נכתבה במהלך לימודי בקרן אריאל להכשרת יועצות הלכה במדרשת נשמת בשנת תשס"ה. תודתי נתונה לבאות בית המדרש ויועצות ההלכה שקראו אותו מאז בגרסאות שונות והיו שותפות לשיח בנושא, וכן לרבנית חנה הנקין שהייתה הקוראת הראשונה של הגרסה הראשונה.

1 דוגמה לכך ניתן לראות במאמרים בנושא שהתפרסמו בכתב העת צהר: הרב דרור פיקסלר, "הרחקות בין הבעל והאישה בתקופת הנידוח", צהר, ב (תש"ס), עמ' 21-35; הרב שלמה לוי, "לא חומרות אלא הגדרות הלכתיות בסיסיות: תגובה למאמרו של הרב דרור פיקסלר", צהר, ג (תש"ס), עמ' 79-84.

2 כך למשל כתב הרב דרור פיקסלר, שם, עמ' 34: "לפי זה ניתן להבין מה ראו חכמים בכל הדורות צורך להוסיף חומרות בעניינים אלו. כל מגע עם אישה היה עלול להוביל לחטא חמור מדאוריתא, כי כל מהות הקשר בינו לבינה היה מיני בלבד. בדורנו דבר זה השתנה, ואף בחברה דתית ניתן למצוא קשרים של עבודה וכד' בין גברים לנשים כאשר העניין המיני כלל אינו עולה על הפרק". וראו את תגובתו של הרב שלמה לוי, שם, עמ' 82.

להתיר במפורש היבטים של קרבה שאסורה בין גברים ונשים שאינם נשואים. בהמשך, אעסוק בקבוצה השנייה - שבה כלולות הלכות שמונעות יצירת מצבים שיש בהם קרבה גם אם אינם מובילים באופן ישיר למגע. לא אעסוק כלל בהלכות מן הקבוצה השלישית, שמטרתן יצירת סייג שימנע קיום קשרי אישות או מגע פיזי ישיר. חלוקת ההלכות לקבוצות לפי מקורן, ולפי הגורמים שמציגים המקורות לקביעת ההלכה, תציף היבטים רעיוניים שונים של תקופת הריחוק בין בני הזוג - היבטים שיש בהם כדי לשקף מערכת מסרים רחבה יותר מאשר התייחסות לקרבה פיזית.

ב. קבוצה ראשונה: הלכות של היתר

רובו של סימן קצה עוסק באיסורים, ועל רקע זה בולטות בחריגותן ההלכות שמגמתן להתיר. באופן כללי הצורך לציין במפורש כי דבר-מה מותר משקף את העובדה שהיה יסוד להניח שהוא אסור. במקרה דנן, המעשים המדוברים נוגעים בשני עניינים שקרובים ביותר לאינטימיות פיזית בין בני הזוג.

1. היתר ייחוד

את ההלכה הראשונה בסימן קצה סיים ר' יוסף קארו במילים "אבל מותר להתייחד עמה, דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה" (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף א). היתר זה מופיע גם בדברי רבנו יעקב בן הרא"ש (טור, אבן העזר, סימן כב), כחלק מהצגת הקווים המנחים להגדרת איסור ייחוד הנידון בכל הסימן. בהצגת גדרי איסור ייחוד מדאורייתא ומדרבנן, מוחרגים מהאיסור המקיף בני זוג בתקופה שהם אסורים, והורים עם ילדיהם בני המין השני:

אסור מן התורה לאיש שיתייחד עם הערוה בין ילדה בין זקנה. וחכמים גזרו על כל יחוד אפילו של פנויה וכותית ובלבד שתהא מבת ג' שנים ומעלה. חוץ מן האב שמותר להתייחד עם בתו, והאם עם בנה, והבעל עם אשתו נדה [...] (שם)

למעשה, העובדה שלבני הזוג הותרה שהות משותפת לכד במהלך התקופה שבה הם אסורים זה על זה היא המאפשרת לבני זוג שומרי הלכה לייצר שגרת חיים יציבה, כשהם חיים יחד בכיתם בלא אחרים ולנים בחדר משותף.³

3 אף שהוא קורא להחמיר כשניתן לעשות זאת. ניתן לראות ניסוח מפורש לצורך זה בדברי ר' אלחנן אשכנזי (סדרי טהרה, סימן קצה, ס"ק טו): "ובשביל שמתייחד תדיר עמה, עשו גדר וסייג שיזכור את

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

במסכת סנהדרין דנה הגמרא בהיתר יוצא דופן זה ובמורכבותו:

והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא: אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת? אמר ליה: התורה העידה עלינו "סוגה בשושנים" (שיר השירים ג, ז), שאפילו כסוגה בשושנים - לא יפרצו בהן פרצות.⁴ (סנהדרין לז ע"א)

רב כהנא דרש את הפסוק "שררך אגן הסהר אל יחסר המִזְג בטנך ערמת חֲטִים סוגה בשושנים" (שיר השירים ז, ג), כמוסב על הגבול המיוחד שמציבה התורה בפני עם ישראל בהקשר של היחסים בין בני זוג אסורים - גדר השושנים קלה מאד לפריצה, אך אף שאין קל מזה, הגדר אינה נפרצת. בלשונו של רש"י:

באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשין מן העבירה ואין צריך גדר אבנים להפסיקן, שאפילו אין רחוקין מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות הגדר.

(רש"י, סנהדרין לז ע"א, ד"ה סוגה בשושנים)

המהרש"א (חידושי אגדות, ד"ה שאפילו) מדגיש כי השימוש בדימוי של גדר שושנים מכיל רובד נוסף, שכן אף הגדר עצמה מפתה.⁵

המין שהציק לרב כהנא בחר לשאול על ההיתר לבני זוג להתייחד כשהם אסורים ואף הדגיש את האבסורד-כביכול שבדבר באמצעות משל: "אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת?". התיאור הפלסטי של גיצי האש הנתונים בתוך חומר דליק מאוד הוא שנבחר לאפיין את מצבם של בני הזוג בסיטואציה זו. רב כהנא אינו מתווכח עם תיאור המצב,

נדותה, ואמרו שלא יאכלו על שלחן אחד וכו', עכ"ד. משום הכי בקצת החמירו משום סייג וגדר, ובקצת הקילו מפני שראו שהוא דבר קשה ואי אפשר להזהר. וכל המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו".

4 שאלת המין והתשובה לו מזכירה את המסופר במדרש (בראשית רבה [וילנה], פרשה פז, ו): "מטרונא שאלה את ר' יוסי, אמרה לו: אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומו והיה עושה הדבר הזה? הוציא לפניו ספר בראשית והתחיל קורא לפניו מעשה ראובן ובלהה, מעשה יהודה ותמר. אמר לה: מה אם אלו שהם גדולים וברשות אביהן לא כסה עליהם הכתוב, זה שהוא קטן וברשות עצמו על אחת כמה וכמה".

5 מעניין לציין שבהמשך דבריו שם הוא מתייחס לפסוק "ומדברך נאווה" (שיר השירים ד, ג): "אף שכל הקריבות אסור, הדיבור מותר הוא עם הנידה". זהו צד היתר נוסף שלא נכנס למסגרת הדיון במאמר זה המתמקד בהלכות המפורשות בשולחן ערוך (אף שמדברי השולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף א - "לא ישחוק ולא יקל ראש עימה" - ניתן אולי להסיק שדיבור אחר מותר בבחינת "מכלל לאו אתה שומע הן").

אלא עונה לו "התורה העידה עלינו": המצב אומנם נפיץ, אך גדולתו של עם ישראל מתגלה ביכולתו לעמוד בניסיון - האש לא תיווצר אף שזוהי התוצאה המתבקשת.⁶ המצבים שבהם ההיתר אינו קיים שופכים אור על מהותו ועל גבולותיו. התנאי הראשון לכך שיותר לבני הזוג להתייחד הוא שכבר קיימו קשרי אישות בעבר - "דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה" (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף א). העובדה שאשתו של אדם כבר הותרה לו בעבר ממעטת את עוצמת יצרו והוא מסוגל לשלוט בו, בניגוד למי שאשתו לא הותרה לו מעולם. ואכן, כאשר האישה נאסרה מיד אחרי החתונה, בטרם קיימו בני הזוג קשרי אישות, הם אסורים להתייחד.⁷ תנאי נוסף לכך שבני זוג יהיו מותרים בייחוד בתקופת איסורם הוא שהם אסורים באופן זמני בלבד, ואין סיבה הלכתית שבגינה יהיו אסורים באופן קבוע מכאן ולהבא.⁸ שני התנאים יחד, והעובדה שקיומם הוא שמאפשר את השליטה ביצר, מופיעים בפירוש בדברי ה"לבוש":

אבל מותר להתייחד עמה, דכיון שבא על אשה זו אפילו פעם אחת וידע שעתידה לחזור להתירה לא תקיף ליה יצריה לבא עליה בימי טומאתה.
(ר' מרדכי יפה, לבוש, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ב)

מתברר אפוא שההיתר להתייחד תלוי בקיומה של אינטימיות זוגית הן לפני תקופת הריחוק הן לאחריה. במצב כזה, שבו התקופה שבה בני הזוג אסורים תחומה ומוגדרת, כאשר קיימים ברקע זיכרון העבר ותקוות העתיד, יכול הקשר ביניהם גם בתקופת האיסור לאפשר מצב אינטימי שלא יוביל לקרבה פיזית - בבחינת "רצוא ושוב". אומנם ישנה אש בנעורת, אולם גדר השושנים העדינה מסוגלת לשמש כגבול. ההיתר לבני זוג להתייחד בעת שהם אסורים מייצג את האמון במחויבותם ההלכתית, ובשותפותם בשאיפה לשמור על ההלכה המאתגרת.

2. הסתכלות

בשתי סוגיות שונות בתלמוד הבבלי (ברכות כד ע"א; שבת סד ע"ב) הובאה מימרה זהה מפני רב ששת: "כל המסתכל באצבע קטנה של אשה - כאילו מסתכל במקום התורף".

6 על ההתמודדות והגבורה הנדרשת בתקופה זו על בסיס דברי הגמרא הללו, ראו דברי הרי"ד סולובייצ'ק, חמש דרשות, ירושלים תשל"ד, עמ' 68.

7 דין זה מופיע בשולחן ערוך לא רק במשתמע כבירה דעה, סימן קצה, סעיף א, אלא גם במקומות נוספים: שם, סימן קצב, סעיף ד; שם, אבן העזר, סימן כב, סעיף א. המקור התלמודי לדיון מצוי בכתובות ד ע"א.

8 ראו ר' יעקב ריישר, תורת השלמים, סימן קצה, ס"ק א.

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

הרמב"ם סייג אומנם את הדברים למקרה של כוונה להנאה בלבד (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה, פרק כא, הלכה ב), אולם לכולי עלמא התבוננות באישה, שיש בה הנאה למתבונן, אסורה לחלוטין על איש בזמן שהאישה אסורה עליו.

הדיון ההלכתי בנושא זה מתמצת ב"שולחן ערוך" (אבן העזר, סימן כא), וכולל שני מקרים יוצאי דופן שבהם מותר לאדם להתבונן באישה שאינה מותרת לו. הראשון (שם, סעיף ג) הוא הסתכלות בפנויה על מנת להחליט אם לשאתה לאישה. המקרה השני שבו מותר להביט באישה הוא באשתו "אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו; אע"פ שיש לו הנאה בראייתה" (שם, סעיף ד).⁹ כלומר לאדם מותר תמיד להתבונן באשתו וליהנות בראייתה ואף בזמן שהיא אסורה עליו. הנמקה לדין זה מופיעה בהמשך אותו סעיף: "הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול". הידיעה שבעתיד ישובו קשרי בני הזוג אל מלוא היקפם, ובכלל זאת ההיבטים הפיזיים של הקשר, מאפשרת איפוק למרות האתגר שהיצר מעמיד בפני בני הזוג, ולכן ישנו ההיתר החריג בתחום זה שנגיעתו אל האינטימי קרובה ביותר. בסעיף זה כלל לא מוזכרת הגבלה על ההיתר לאיש להתבונן באשתו בזמן שהיא אסורה לו.

לעומת זאת, בסימן העוסק בהלכות הרחקות (שם, יורה דעה, סימן קצה) לא כתב ר' יוסף קארו את צד ההיתר בפירוש אלא דווקא את הגבלתו: "לא יסתכל אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה" (שם, סעיף ז). מקור האיסור הוא בגמרא (נדרים כ"א):

וכל המסתכל בעקבה של אשה - הויין לו בנים שאינן מהוגנין. אמר רב יוסף:

ובאשתו נדה. אמר רבי שמעון בן לקיש: עקבה דקתני - במקום הטנופת.¹⁰

הרמ"א בהגהתו מוסיף את צד ההיתר המקביל להלכת השו"ע שב"אבן העזר": "אבל מותר להסתכל בה במקומות הגלויים אף על פי שנהנה בראייתה". אכן, ישנה הגבלה מסוימת על הנאת הבעל בראיית אשתו האסורה לו ביחס לזמנים שבהם היא מותרת, אך העובדה שגייע זמן שבו יותרו זה לזה משנה את ההתייחסות ההלכתית להנאה מראייתה באופן ששונה מכל אישה אחרת, שעליה אסור להסתכל כלל בראייה שמטרתה הנאה.¹¹

9 דברי השולחן ערוך מבוססים על דברי הרמב"ם במשנה תורה, הלכות איסורי ביאה, פרק כא, הלכה ד. דוגמה לדיונים בדברי הראשונים על סוגיה זו היא למשל דברי הראב"ד בבעלי הנפש, שער הפרישה, עמ' יח-יט.

11 הסעיף העוקב (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ח) דן בהיתר לאישה להתקשט בעת נידתה. אף על פי שלשון ההיתר מסויגת - "בקושי התירו לה להתקשט בימי נדתה, אלא כדי שלא תתגנה על בעלה" - שוב בא כאן לידי ביטוי הצורך להתייחס בעת הריחוק לתקופה שבה תיווצר קרבה. דברי השולחן ערוך מבוססים על ברייתא בגמרא, שבת סד ע"ב: "כדתניא: 'זהוהו בנדתה' (ויקרא טו, לג), זקנים הראשונים אמרו: שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין, עד שבא רבי עקיבא

ג. קבוצה שנייה: מעשים שיש בהם קרבה

בהלכות הרחקות ישנה קבוצה נוספת של הרחקות שאינן סייג מפני קרבה פיזית מיידית. מדובר בהלכות שמרחיבות את יצירת המרחק בין בני הזוג עד כדי איסור על יצירת סיטואציות אינטימיות שאומנם אין בהן חשש למגע מידי אך הן יוצרות בין בני הזוג קרבה יתרה המיוחדת להם בלבד.

1. מלאכות של חיבה

המשנה במסכת כתובות דנה בחובותיה של אישה נשואה:

ואלו מלאכות שהאישה עושה לבעלה: טוחנת ואופה ומכבסת מבשלת ומניקה את בנה מצעת לו המיטה ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת - לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת. שתיים - אין מבשלת ואין מניקה את בנה. שלוש - אין מצעת לו המיטה ואין עושה בצמר. ארבע - יושבת בקתדרא. ר' אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר - שהבטלה מביאה לידי זימה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה - שהבטלה מביאה לידי שיעמום.

(משנה, כתובות ה, ה)

המלאכות המנויות במשנה נתונות לאחריותה של האישה אך היא איננה חייבת לבצען כמו ידיה. עם זאת, התנאים שמוזכרים בסוף המשנה אינם רואים בעין יפה בטלה. כל אחד מהם מאיר עניין זה מצד שונה. ר' אליעזר דן במצב שבו האישה רוצה להתבטל, ומעניק לבעלה את האפשרות למנוע ממנה בטלה שכזו ולחייבה לעסוק בדבר־מה. רבן שמעון בן גמליאל בוחן את צידו השני של המטבע וקובע שאין לאיש אפשרות לכפות בטלה על אשתו, ואם יעשה כן - זוהי עילה לגרושין והיא תהא זכאית לכל הזכויות שבכתובתה.

וילמד: אם כן אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה תלמוד לומר 'והדוה בנדתה' - בנדתה תהא עד שתבא במים".

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

בדיון בגמרא על משנה זו הובאה המימרה הבאה:

אמר רב יצחק בר חנינא אמר רב הונא: אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא, אבל מוזגת לו כוס, ומצעת לו את המיטה, ומרחצת לו פניו ורגליו.
אמר רב יצחק בר חנינא אמר רב הונא: כל מלאכות שהאישה עושה לבעלה נידה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המיטה ורחיצת פניו ורגליו [...] (כתובות סא ע"א)

בשתי המימרות שמסר ר' יצחק בר חנינא בשם רב הונא מוזכרות שלוש מלאכות: מזיגת הכוס, הצעת המיטה, ורחיצת פניו ורגליו. מדובר במלאכות שאינן קשות מבחינה פיזית אך הן יוצרות אינטימיות. בניגוד לשאר זכויותיו של האיש במלאכת אשתו, הרי שמשמעותן הכלכלית של מלאכות אלו מזערית, וגם הטרחה שהן דורשות מוגבלת. ערכן הוא בקרבה שהן משקפות, כמעשים אינטימיים שנעשים במסגרת זוגית.¹² לדעת רב הונא, גם אישה שאיננה עושה מלאכות כלשהן ("יושבת בקתדרא") נדרשת לעשות מלאכות אלו.¹³ רש"י (שם, ד"ה אבל) הסביר שהסיבה לאפיון המיוחד של מלאכות אלה היא "משום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו".

שלוש מלאכות אלו מופיעה כקבוצה מוגדרת בשני הקשרים הלכתיים נוספים. הן מוזכרות בהקשר של חובות האלמנה ליורשי בעלה שאחראיים לפרנס אותה במקומו. אף על פי שהאלמנה מחויבת כלפיהם בכל המלאכות שאישה חייבת לבעלה, הרי שמזיגת הכוס, הצעת המיטה ורחיצת אינן ככל מלאכה. כך נאמר בגמרא:

אמר ר' יוסי בר חנינא: כל מלאכות שאישה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המיטה והרחצת פניו ורגליו.
(כתובות צו ע"א)

הדברים הללו הובאו להלכה ב"שולחן ערוך" (אבן העזר, סימן צה, סעיף ג). ביטוי מעניין לאופי האישי של מלאכות אלו ניתן לראות בלשון הירושלמי הדין בסוגיה זו:

12 רש"י שם: "לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח..." גם תוספות (כתובות ד ע"ב, ד"ה והצעת: כתובות סא ע"א, ד"ה אבל) מביאים את דברי ר"י המפריד בין הצעת הסדינים לבין הצעת הכרים והכסתות שיש בה טורח על סמך המשנה שאנו דנים בה, ולומד מכך שנידה מותרת בהצעת הכרים והכסתות שיש בה טורח. מזיגת הכוס פירושה מזיגת יין במים על מנת להגיע לרמת המזיגה שבה שותה האדם את משקהו.
13 רש"י (ד"ה אבל) הבחין בין המלאכות המנויות במשנה שמחד גיסא יש בהן טורח ומאידך גיסא רשאי האיש לכפות על אשתו לעשותן, לבין מלאכות אלו שכאמור אין בהן טורח ו"הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה לנהוג זאת בישראל". על פי זה, הדברים הללו אינם חובה של האישה אלא המלצה בלבד, אולם בירושלמי (כתובות ה, ו) התפיסה שונה והמסקנה היא "משום שהיא חייבת לו" כלומר אלו מלאכות שחובה על האישה לעשותן.

רבי אימי בשם רבי יוסי בן חנינה: אף היא אינה עושה אותן דברים של ייחוד. מה הן דברים של ייחוד? סכה להון את גופן, ומרחצת להון את פניהן, ומזוגת להון את הכוס.

(ירושלמי, כתובות א, א)

שלוש מלאכות אלו אינן חלק ממסגרת החובות הכלכליות של האישה בנישואים, אלא משמשות כסמן לאינטימיות, ולכן אינן זכות שמוקנית ליורשים.

הלכה נוספת המתייחסת לשלוש המלאכות הללו מופיעה ב"שולחן ערוך":

אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו? ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס.

(שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כא, סעיף ה)

מקורו של דין זה הוא בסוגיה (קידושין ע"א) במימרת שמואל המלמד שאין להשתמש באישה כלל. דברי ה"שולחן ערוך" הללו הם ציטוט כמעט מילה במילה של דברי הרמב"ם (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה, פרק כא, הלכה ה) שהגדיר שימוש באישה כביצוע שלוש המלאכות שאנו דנים בהן, וזאת על בסיס סוגיה בירושלמי (כתובות ה, ו) הדנה במזיגת הכוס ורחיצת פניו ידיו ורגליו. נראה שהכללת הצעת המיטה בהלכת הרמב"ם הנובעת מסוגיה זו מתבססת על התייחסות לשלוש המלאכות הללו כקבוצה קבועה. הרמב"ם (שם) הוסיף בדבריו הנמקה לדין זה וציין בפירושו "שאין עושה לאיש דברים אלו אלא אשתו בלבד".

מזיגת הכוס, הצעת המיטה ורחיצת פנים ידיים ורגליים הן אפוא שלוש מלאכות קבועות המאפיינות קשרים אינטימיים בין איש לאשתו. נראה שזוהי הסיבה שיחד עם הגדרת מלאכות אלו כמלאכות מיוחדות שבין אישה לבעלה, קבע ר' יצחק בר' חנינא בשם רב הונא כי את המלאכות הללו אישה נידה אינה עושה לבעלה. מימרת ר' הונא התקבלה הלכה למעשה וכך כתב ר' יוסף קארו:

כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לו, חוץ ממזיגת הכוס, שאסורה למזוג הכוס (בפניו), ולהניחו לפניו על השלחן אא"כ תעשה שום היכר, כגון שתניחנו על השלחן ביד שמאל או תניחנו על הכר או על הכסת, אפילו ביד ימינה.

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

אסורה להציע מטתו בפניו; ודוקא פריסת סדינים והמכסה שהוא דרך חבה, אבל הצעת הכרים והכסתות שהוא טורח ואינה דרך חבה, שרי. ושלא בפניו, הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותם.

אסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו, אפילו אינה נוגעת בו ואפילו הם מים צוננים.

כשם שאסורה למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה; ולא עוד, אלא אפילו לשלוח לה כוס של יין אסור, לא שנא כוס של ברכה לא שנא כוס אחר, אם הוא מיוחד לה; אבל אם שותים הם מאותו הכוס ושתיית אינה אבתייהו, לית לן בה.

(שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיפים י-ג)

יש לתת את הדעת לכך שבשונה מימינו, הרי שבעבר (קודם שהיו מים זורמים בכתים, למשל) תפסו הרחקות אלו מקום רב יותר בתודעת האנשים הפועלים לפיהן. המצב שנוצר הוא שהמלאכות המיוחדות, שרק לאישה מותר לעשות לאיש, אינן נעשות על ידה בכל התקופה שבה בני הזוג אסורים בקרבה (אלא בתנאים מסוימים שיידונו להלן). לאיסור על ביצוע שלוש המלאכות הללו מעמד חשוב וחמור גם ביחס להרחקות אחרות. בתשובה בעניין טיפול אישה נידה בבעלה החולה כתב הרא"ש:

רק שתיזהר ביותר שתוכל מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המיטה לפניו שמאחר שאין לו זולתה אי אפשר שלא תשמשנו.¹⁴

(רבנו אשר, שו"ת הרא"ש, כלל כט, סימן ג)

דבריו הובאו להלכה על ידי ה"טור" וה"שולחן ערוך":

אם הוא חולה ואין לו מי שישמשנו זולתה, מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר שתוכל להזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו.

(רבנו יעקב בן הרא"ש, טור, יורה דעה, סימן קצה; שולחן ערוך,

שם, סעיף טו)

כלומר גם במצב שבו מקילים במרבית הלכות ההרחקות, מלאכות אלו אסורות - אלא אם אין כל ברירה אחרת.

בה בעת, קיום המלאכות בפועל איננו אסור בתכלית; כל שנאסר הוא לבצען בנוכחות שני בני הזוג - דבר המביא לגילוי החיבה במעשה. לאחר מימרות ר' יצחק בשם רב הונא,

14 מזיגת הכוס אומנם אינה מוזכרת כאן, כמו בסוגיית הירושלמי שממנה למד הרמב"ם דין איסור שימוש באישה במלאכות אלו, ועיינו לעיל. ייתכן שאכן קיים הבדל בין הצמד הצעה ורחיצה ובין המזיגה וצ"ע.

הובאו בגמרא דברי רבא: "והצעת המיטה - אמר רבא: לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה" (כתובות סא ע"א). אף שבגמרא מדובר בהצעת המיטה דווקא, הרחיב ר' יוסף קארו את היקף דברי רבא וכך כתב:

נראה דמזיגת הכוס שלא בפניו שרי כדאמרינן גבי הצעת המטה, ולרבותא נקטו בגמרא שלא בפניו גבי הצעת המטה דהוי חיבה טובא ואפילו הכי שרי. וכל שכן דמזיגת הכוס שרי ועוד דלא גרע שלא בפניו מעל ידי שינוי דשרי אפילו בפניו. (ר' יוסף קארו, בית יוסף, יורה דעה, סימן קצה, אות ה)

הצעת המיטה היא הדוגמה המובהקת ביותר לגילוי חיבה ואם אפילו היא מותרת שלא בפניו, ניתן ללמוד מכך בקל וחומר שגם המלאכות האחרות מותרות כשהן נעשות שלא בנוכחות שני בני הזוג. עמדה זו נפסקה להלכה על ידי ר' יוסף קארו עצמו (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף יא) ומקובלת על כלל פוסקי ההלכה. הסוגיה הבאה בגמרא, לאחר זו הדנה במימרה בשם רב הונא על שלוש מלאכות החיבה, ממשיכה ודנה בביצוע מלאכות אלו בזמן הנידון:

ומזיגת הכוס: שמואל - מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלה; אביי - מנחא ליה אפומא דכובא; רבא - אבי סדיא; רב פפא - אשרשיפא.

(כתובות סא ע"א)

אשתו של כל אחד מארבעת האמוראים המוזכרים לא נמנעה לחלוטין ממזיגת הכוס, אלא נהגה להגיש את שמזגה תוך היכר: אשתו של שמואל הגישה בידה השמאלית; אשתו של אביי הניחה את הכוס על פי הקנקן; אשת רבא - למראשותיו; ואשת רב פפא - על הספסל. מן הסוגיה עולה אפוא שגם כאשר שני בני הזוג נוכחים, אך המלאכה נעשית בשינוי, היא מותרת. כך גם נפסק להלכה (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף י). שוב אנו למדים כי ההיכר מונע את האינטימיות, מאחר שהוא מבנה את הריחוק בתוך המעשה שבאופן רגיל הייתה חבויה בו חיבה - וזוהי מגמתו של האיסור.¹⁵

15 עניין השינוי מופיע בסימן קצה כמה פעמים נוספות: בעניין אכילה על שולחן אחד (שבו נדון להלן); וכן בהלכה שכל מהותה שינוי: "ראוי לה שתייחד לה בגדים לימי נדותה, כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה" (שם, סעיף ח). נראה כי ניתן ללמוד מהלכות אלו על התפקיד החשוב שבו משמשת תודעתם של בני הזוג בתקופה זו. באותו עניין מעניין לציין כי עיקרה של הסוגיה בשבת יג ע"א הוא העובדה שבשינה במיטה אחת (שהיא סייג מקרבת בשר וככוז לא תידון במאמר זה) לא די בשינוי וכי הרחקה ממשית נדרשת גם באופן פיזי. הראב"ד (בעלי הנפש, שער הפרישה, עמ' יח) כתב בעניין זה "כי כשם שהשולחן הזמנה לאכילה, כך המיטה הזמנה לתשמיש".

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

בניגוד לחלק מהלכות ההרחקות שבהן קיים פער מובנה בין הדין החל על גברים לבין הדין החל על נשים,¹⁶ הרי שבשלוש מלאכות החיבה האיסור הוא הדדי. בעל "האשכול" (סימן מט, עמ' קיז) כתב: "כל מה שהיא אסורה לעשות לו גם הוא אסור לעשות לה", ובעקבותיו פסקו הפוסקים שההדדיות קיימת בכל שלושת המלאכות שנאסרו - מזיגה, הצעה ורחיצה.

ר' יחיאל מיכל עפשטיין, בעל "ערוך השולחן" (יורה דעה, סימן קצה, סעיף יד), סבר שהצעת המיטה על ידי האיש וכן רחיצת פניה ידיה ורגליה של אשתו חמורות עוד יותר, מאחר שבדרך כלל זוהי מלאכתה של האישה ואינה מלאכתו, ועשייתן על ידו היא ביטוי בולט במיוחד של חיבה, מחוץ למערכת החובות והזכויות הפורמלית בנישואין. עקרון ההדדיות שב ומחדד כי אין מדובר כאן בסייג מיידי מפני קשרי אישות בין בני הזוג, אלא בהימנעות מיצירת סיטואציות שיש בהן אינטימיות זוגית.¹⁷

2. אכילה יחד

כדוגמה לסייג שמטרתו הרחקה מאיסור הובאה בגמרא (שבת יג ע"א) ברייתא מהתוספתא ([ליברמן], שבת א, טז):

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר: בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל, שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה, אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עברה.

ברייתא זו מתייחסת לאמור במשנה (שבת א, ג): "לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה". הברייתא מצביעה על כך שהמשנה מתייחסת לאכילת זב עם זבה ואיננה מביאה כדוגמה אפשרות של אכילת אדם טהור עם אשתו כשהיא זבה, ומסיקה מכך שגם ללא גזירה, אנשים טהורים לא היו אוכלים עם נשותיהם בשעה שהיו טמאות, כיוון שהיו אוכלים חולין בטהרה. רק למצב של אכילת זב עם זבה - בשעה ששניהם טמאים כבר - נצרכה גזירה.

מן הדברים הללו הסיק הראב"ד (בעלי הנפש, שער הפרישה, עמ' יז-יח) כי יש איסור לבני זוג נשואים לאכול על שולחן אחד בתקופת האיסור, וכך גם נראה מפסיקת הרא"ש (שבת, פרק א, סימן לב).

16 למשל האיסור על גבר לשתות / לאכול משירי אישה (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ג) או על גבר לשבת על מיטת אשתו (שם, סעיף ה) שאינם דרסטריים.

17 כלשונו של ר' יהושע פלק כץ (דרישה, יורה דעה, סימן קצה, ס"ק ד): "חיבת שימוש דרחיצה".

בהמשך סוגיית הגמרא (שבת יג ע"א-ע"ב) הובא סיפור על אשת תלמיד חכם שמת בחצי ימיו בשל מעשים שעשה בתקופה שאשתו הייתה אסורה עליו. מהקשר הדברים ברור שמעשים אלה הם מעשים אסורים: "אכל עימי ושתה עימי וישן עימי בקרוב בשר".¹⁸ זוהי הוכחה נוספת לכך שהאכילה של בני הזוג יחד אסורה בזמן זה. הרא"ש (שבת, פרק א, סימן לב) הסביר את מהות האיסור:

לפי שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שולחן קטן. וכשאשתו עימו על אותו קטן נראה דרך חיבה, ודמי להצעת מיטה ומזיגת הכוס והרחצת פניו ידיו ורגליו [...]

בתקופת המשנה והתלמוד ("בימיהם") הנורמה הייתה שכל אדם אוכל על שולחן אישי קטן.¹⁹ אכילה של איש ואישה על שולחן אחד קטן הייתה מעשה שיש בו אינטימיות יתרה. אינטימיות זו מכונה על ידי הרא"ש "דרך חיבה" והוא משווה אותה לשלוש המלאכות שיש בהן חיבה שנידונו לעיל. קשר זה בין אכילה משותפת למלאכות שיש בהן חיבה מצוי גם בהגהת הרמ"א המתייחס לאיסור שימוש באישה:

ויש אומרים דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה. ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה.²⁰
(שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כא, סעיף ה)

לא רק שימוש באישה שאינה אשתו לביצוע שלוש מלאכות החיבה אסור, אלא באופן דומה יהיה אסור לאדם לאכול עם כל אישה שאינה אשתו כפי שאסור לו לאכול עם אשתו שאסורה לו. לשיטת הרמ"א, אכילה משותפת היא "דברים של חיבה" ואף שיש מחלוקת לגבי הדין במקרה של גבר עם אישה שאינה אשתו, ברור שכשמדובר בבני זוג נשואים שחלים עליהם הלכות הרחקות, נאסר עליהם לאכול יחד.

18 קיימות בידינו כמה נוסחאות לברייתא זו, והתוספות מצטטים גרסה נוספת: "שמה הבאת לו את השמן שמא נתת לו את הפך" (על פי רבנו יצחק, זהו מקור אפשרי לשיטת רש"י שלא להושיט מפתח מידו לידה - הרחקה שלא בגבולות מאמר זה ולכן לא התייחסנו אליה).

19 ראו למשל פסחים ק ע"ב (בעניין קידוש); שם קטו ע"ב (בעניין ליל הסדר).

20 לדעת הרמב"ם (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה, פרק יא, הלכה יח) איסור "אכל עימי" הוא לאכול באכילה בקערה אחת, אך מותר לאכול ואכילה בקערות נפרדות על אותו השולחן. רוב הראשונים חלקו על הרמב"ם והשולחן ערוך (שם, יורה דעה קצה ג) פסק כמותם, אך הרמ"א (שם) פסק כדעת הרמב"ם: "ויש אומרים הא דצריכין הפסק בין קערה שלו לקערה שלה היינו דוקא כשאינן אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה, אבל אם אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה סגי אם אוכלת בקערה בפני עצמה, ואין צריך היכר אחר, וכן נוהגין".

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

עניין ה"היכר", שעלה גם בדיני המלאכות שיש בהן חיבה, שב ועולה גם בעניין האכילה. הראב"ד (בעלי הנפש, שער הפרישה, עמ' יח) כתב שבני זוג יכולים לאכול על שולחן אחד כשיש ביניהם היכר, כשם שהאוכל בשר יכול לאכול על אותו שולחן עם מי שאוכל גבינה אם יש ביניהם היכר. הלכה זו התקבלה על ידי הפוסקים כולם ונפסקה גם ב"שולחן ערוך":

לא יאכל עמה על השלחן אלא אם כן יש שום שינוי שיהיה שום דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה, לחם או קנקן, או שיאכל כל אחד במפה שלו.
(שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ג)

שוב אנו רואים כי מאחר שהאיסור על אכילה משותפת נועד למנוע מצב של קרבה רגשית התלויה בתודעה, יצירת שינוי המזכיר באופן תמידי לבני הזוג השוהים יחד את הריחוק הנדרש ביניהם מנטרלת את הבעיה ומאפשרת להם לאכול יחד.

התפרטות נוספת של איסור שתייה ואכילה יחד היא איסור על האיש לשתות משיירי אשתו, כפי שפסק ה"שולחן ערוך" (שם, סעיף ד): "לא ישתה משיורי כוס ששתתה היא". איסור זה איננו הדדי וכל על האיש בלבד, כפי שמציין בפירוש הרמ"א בהגהתו לסעיף זה. לשיטת הרמ"א, בניגוד לפסק ה"שולחן ערוך", שיירי אכילה אסורים כשיירי שתייה.²¹ נראה שגם במקרה זה מקור האיסור הוא החיבה המתגלה באכילת שאריות, שהרי אין זה מקובל לאכול או לשתות שיירים אלא של קרובים לנו ביותר. הקשר בין האיסור לבין תודעת הקרבה עולה גם מדברי הרא"ם שבהגהות מימוניות (הלכות איסורי ביאה, פרק יא, ס"ק ל) שהובאו בדיון שב"בית יוסף" (יורה דעה, סימן קצה): "ואם שתתה והוא אינו יודע נראה שאינה צריכה להגיד לו אלא מניחתו לשתות שאין כאן חיבה כלל". טעם האיסור הוא החיבה שמתגלה במעשה. מאחר שהתודעה ממלאת חלק חשוב ביצירת הקרבה, האיסור איננו קיים כשהאדם אינו מודע לכך שהוא שותה שיירים.

הרחקות אלו, הנוגעות לשלוש מלאכות החיבה ולאכילה משותפת, יוצרות מציאות זוגית שונה דווקא בדברים המייחדים יחסי איש ואשתו, בשונה מכל מערכת יחסים אחרת. ההלכות הנוגעות להרחקות אלו מונעות לא רק אפשרות למגע מידי, אלא גם את היווצרות הקרבה המאפיינת אינטימיות של נישואין. לתודעה נודע תפקיד מהותי בהרחקות אלו. בהתאם, בולטת בקבוצת איסורים אלה האפשרות לבצען כשהן נעשות בשינוי, היוצר תודעה שונה - תודעה של תקופת איסור. מאפיין בולט נוסף של הרחקות

21 הגהת הרמ"א לשולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ג. הט"ז (שם, ס"ק ג) והש"ך (שם, ס"ק ח) נחלקו בשאלה אם שתייה נלמדת מאכילה או דווקא אכילה נלמדת משתייה.

אלו הן ההדדיות בין בני הזוג. נראה שהמהות הזוגית של הרחקות אלו היא שמחייבת את ההדדיות. תשומת הלב של שני בני הזוג נדרשת לעיצוב משותף של הזוגיות בתקופת האיסור כך שתבסס מודעות לפער בין תקופה זו לבין התקופות המקיפות אותה שבהן הם מותרים.

3. שיגור כוס

הרחקה נוספת שאינה מתייחסת למגע פיזי ישיר היא איסור על שיגור כוס יין מאיש לאשתו. בהמשך לסעיפים הדנים בשלוש מלאכות החיבה שנידונו לעיל, פסק ר' יוסף קארו:

[...] אלא אפילו לשלוח לה כוס של יין אסור, לא שנא כוס של ברכה לא שנא כוס אחר, אם הוא מיוחד לה [...]

(שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף יג)

הראב"ד (בעלי הנפש, שער הפרישה, עמ' כ) סבר כי מקור ההלכה הוא האמור במסכת כלה (פרק א, הלכה ה):

המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייב מיתה, מפני שדעתו רבה עליה.

רבי אומר: מפני שיצר הרע רבה עליה.

וכן בני חבורה ששגרו כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייבין מיתה, מפני שדעתן רבה עליה.

רבי אומר: מפני שיצרן רבה עליה.

שיגור הכוס נחשב לפעולה החושפת מחשבות ורגשות שאין להם מקום בין גבר לאשת רעהו. מצב תודעתי זה של קרבה נמנע גם בין בני זוג נשואים בתקופת האיסור. כפי שכתב הרמ"א (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן קצה, סעיף ג), אין איסור על שתיית האישה מכוס שהייתה של בעלה. הבעיה היא ייחוד הכוס לאישה והתודעה העומדת ברקע הדברים.

איסור שיגור הכוס הוא ההלכה הממחישה באופן המובהק ביותר את העובדה שההרחקות אינן קשורות לסייגים ממגע ישיר בלבד. מדובר בשיגור כוס לאישה שאיננה נוכחת במקום ומכאן שמגע איננו אפשרי כרגע, אולם הרגש שברקע המחווה מביא לאיסור על ביצועה. אומנם, משיטת רבי נראה שייתכן שהסיבה לכך היא קשר בין מיניות לבין פעולת שיגור הכוס, אולם לא מדובר בקשר ישיר או בחשש ממגע מידי, אלא במחשבה שמתאימה אך ורק לבני זוג נשואים, ולכן אסורה על אחרים שלא מדעת האיש

הלכות הרחקות שאינן נוגעות למגע ישיר ומשמעותן

שלו נשואה אותה אישה, ובין בני זוג הדבר מותר רק בזמן שהם מותרים. אף שהאישה אינה סמוכה לאיש, ולא ייתכן ששיגור הכוס יוביל ליחסים באופן ישיר (כפי שאין לחשוש שבני החבורה יקיימו יחסים עם האישה הנשואה), האינטימיות שבמחשבה שהיא חלק בלתי נפרד מחיי נישואים, אינה ראויה בין בני זוג בשעה שהם אסורים.²²

ד. סיכום

ממכלול הדברים עולה כי בניגוד לתפיסה שלפיה דיני הרחקות תופסים את הקשר בין איש ואשתו כמיני בלבד ומטרתם מניעת אפשרות לקשר כזה, הרי שהלכות הרחקות מורכבות יותר. הנחת היסוד העומדת ברקע ההלכה היא ששומרי ההלכה אינם חפצים לעבור על אף איסור. בעקבות הנחה זו, ומאחר שתקופת הנדודות היא רק הפוגה בקשר רב-ממדי המתקיים לפני תקופה זו ואחריה, הם גם מסוגלים לעמוד בניסיון ולא לעבור על גדרי ההלכה. זהו הרקע להיתר ייחוד של בני הזוג ואף להיתר הבטה שיש בה הנאה. בה בעת, דווקא במעשים היומיומיים שמייחדים חיי נישואים יש משום פוטנציאל של קרבה מיוחדת שאינה הולמת תקופה זו. הקרבה היא תודעתית ולכן שלוש מלאכות המכוננות "מלאכות של חיבה", וכן אכילה על שולחן אחד, מותרות כשיש במעשה מרכיב של שינוי. השינוי מרכז את תשומת הלב הזוגית בכך שהשגרה איננה נמשכת כתמיד וכי המערכת הזוגית בזמנים אלה שונה מזו שבזמני הטהרה. ההדדיות בין בני הזוג ברוב הלכות אלו - בניגוד לרוב המכריע של הלכות ההרחקות אחרות שבהן יש לא פעם פער בין מה שנאסר על האיש לבין מה שנאסר על האישה - מחדדת את הפן הזוגי של הריחוק שההלכות הללו מייצרות. שיגור כוס שנאסר נובע אף הוא מתוך תודעה של קרבה. אף שאין בו חשש למגע ישיר - שהרי האישה איננה קרובה דיה (ועל כן יש צורך בשיגור הכוס) - יש צורך בשינוי תודעתי בתקופות של איסור.²³

בזמן שבני הזוג מותרים, הממדים השונים של הקרבה הזוגית משמשים בערבוביה. האינטימיות הרגשית שבתודעה עשויה להיות קשורה לאינטימיות הפיזית, אף אם יש לה היבטים העומדים בפני עצמם. החובות והזכויות הכלכליות והפרקטיות מתמשקות

22 ביטוי הלכתי לכך שזו מטרת האיסור יש בדברי המגיה בפרישה (יורה דעה, סימן קצה, ס"ק יא): "ובכל מקום שהשוה אשתו עם בני ביתו לשתות מכוס של ברכה או מכוס אחר מותר לשתות אחריו".

23 יש לציין כי כמה הרחקות שלא נדונו כאן כיוון שהן נוגעות למגע פיזי נוגעות לדברים האסורים על בני הזוג אך ברזמנית מותרים להם עם אחרים, למשל העברת חפץ ארוך מיד ליד. על פי השיטות שאינן שיטת הרמ"א ב"אבן העזר" לגבי איסור על אכילה משותפת עם כל אישה (ראו לעיל בתת-הפרק "אכילה יחד") ייכנס גם איסור זה לאותה קטגוריה. קבוצה זו מחדדת עוד יותר את המורכבות של מצב בני הזוג האסורים זה על זה בהשוואה לשאר העולם.

עם קרבת הלב והגוף, ואין צורך להפריד ביניהן. לעומת זאת כאשר בני הזוג אסורים - מן ההכרח למצוא דרכים, עדינות כגדר שושנים, וליצור חיץ בין היבטים השונים של הזוגיות. הלכות הרחקות מתוות שביל עדין להתנהלות שמשמרת את הזוגיות אך מנטרלת חלק ממהותה - לא רק באיסור על מגע או מה שיוביל למגע אלא באופן רחב יותר.

התייחסות להרחקות כבעלות מטרה תודעתית ולא רק כאמצעי טכני להרחיק מן העבירה באופן מיידי - יש בה להעמיק את הבנתנו את ההלכות ולהעשיר את התייחסותנו לתקופה זו. יש לתת את הדעת על האמביוולנטיות שבין היות תקופת הנידות שבריר ממערכת יחסים עמוקה מחד גיסא, ובין ביטול מאפיינים מסוימים של חיי הנישואים מאידך גיסא - ולהעשיר מתוך הבנה זו את יחסי בני הזוג בזמן שהם אסורים זה על זה.